

пряма трансляція цілодобового загальнонаціонального інформаційного марафону "Єдині новини #UАразом" із повним синхронним перекладом на російську мову, а також продовжувалася трансляція інформаційного російськомовного марафону "FreeДом".

Державна мова у сфері друкованих медіа

16 січня 2022 року для друкованих медіа загальнодержавної і регіональної сфер розповсюдження набула чинності стаття 25 Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної", якою передбачено, що друковані засоби масової інформації в Україні видаються державною мовою. Друковані медіа можуть видаватися іншими, ніж державна, мовами за умови, що одночасно з відповідним тиражем видання іноземною мовою видається тираж цього видання державною мовою. Усі мовні версії повинні видаватися під однаковою назвою, відповідати одна одній за змістом, обсягом та способом друку, а їх випуски повинні мати однакову нумерацію порядкових номерів і видаватися в один день.

Відповідно до частини 2 статті 25 Закону розповсюдження за передплатою друкованих медіа, виданих мовами, іншими, ніж державна, допускається за умови забезпечення їх засновниками (співзасновниками) можливості передплати в Україні такого самого видання державною мовою.

Згідно з частиною 3 статті 25 Закону засновники (співзасновники) друкованих медіа зобов'язані виготовляти, публікувати і доставляти обов'язковий примірник документів (номери (випуски) друкованих медіа) державною мовою у порядку, визначеному законом.

Також у кожному місці розповсюдження преси друковані медіа державною мовою мають становити не менше 50 відсотків назв друкованих медіа, що розповсюджуються в цьому місці. У місці розповсюдження друкованого медіа, виданого іншою, ніж державна, мовою, такий медіа розповсюджується і державною мовою (частина четверта статті 25 Закону).

Разом з тим, вимоги частин першої, другої та абзацу другого частини четвертої статті 25 Закону не поширюються на друковані медіа, що видаються винятково кримськотатарською мовою, іншими мовами корінних народів України, англійською мовою, іншою офіційною мовою Європейського Союзу, незалежно від того, чи містять вони тексти державною мовою, та на наукові видання, мова яких визначається статтею 22 Закону. Обов'язковий примірник документів, передбачений частиною третьою цієї статті, у такому разі виготовляється, публікується і доставляється відповідною мовою.

Протягом 2022 року Секретаріат здійснив моніторинг діяльності розповсюджувачів та засновників друкованих медіа стосовно дотримання ними вимог Закону.

Моніторинг діяльності розповсюджувачів друкованих медіа

У межах цього моніторингу аналізу підлягала діяльність розповсюджувачів друкованих засобів інформації у мережах супермаркетів, а також біля станцій метро. Моніторинг здійснювався у два етапи (у першому та другому півріччях 2022 року) шляхом безпосереднього аналізу інформації у місцях розповсюдження друкованих засобів масової інформації за такими показниками: розповсюдження друкованих засобів масової інформації, виконаних недержавною мовою, у кількості, що становить більше 50% від загальної кількості назв друкованих ЗМІ, що реалізуються у місті розповсюдження; розповсюдження друкованого засобу масової інформації, виконаного недержавною мовою, без такого ж засобу масової інформації, що виконаний державною мовою.

Під час першого етапу, який здійснювався впродовж 18 січня 2022 року у м. Києві, порушень вимог частини четвертої статті 25 Закону в діяльності розповсюджувачів не виявлено. Видань, які вийшли після 16 січня і не мають української версії, у місцях продажу (мережі супермаркетів "Новус", "Ашан", "Сільпо", "Варус", а також біля станцій метро "Вокзальна", "Житомирська", "Академмістечко", "Героїв Дніпра") не зафіксовано.

Також встановлено, що розповсюджувачі дотримуються норми про обов'язкову наявність не менше 50% примірників видань українською мовою. У деяких точках продажу не виявилось примірників українською мовою газет та журналів, які видаються ТОВ "Видавничий дім 7я", ТОВ "Видавництво Кузя", ТОВ "Мега-прес", ТОВ "Бурда дистриб'юшенс сервісиз Україна", але це, ймовірно, пов'язано з недостатнім тиражем примірників українською мовою в умовах перехідного періоду.

Під час другого етапу, який здійснювався 29 грудня 2022 року в м. Києві, порушення вимог частини четвертої статті 25 Закону були виявлені у діяльності таких розповсюджувачів друкованих засобів масової інформації:

- ТОВ "Новус Україна" (магазин "Новус", вул. І.Кавалерідзе. 1-А, м. Київ) здійснювало розповсюдження друкованого засобу масової інформації без примірника, що виконаний державною мовою. А саме: газета "Смачно і просто. Спеціальний випуск" № 4, 2020 "Святкове меню. Салати"; газета "Смачно і просто. Спеціальний випуск" № 2/2, 2021 "Святкове меню. 25 кращих рецептів". Зауважимо, що ці газети йшли як подарунок у комплекті з іншою газетою, що виконана державною мовою і розміщена

на передньому плані в упаковці. Споживач, придбавши цей комплект як вигідну пропозицію, вводиться в оману, оскільки дізнатися про те, що інші дві газети подано недержавною мовою, можна лише після придбання товару та відкриття упаковки;

- ТБК "ОЛЬВІЯ" (магазин "Варус" (Оболонський проспект, 47/42, м.Київ) здійснював розповсюдження друкованого засобу масової інформації без примірника, що виконаний державною мовою. А саме: газета "1000 порад. Кейворди", № 11(30)-12(31), 2022 р.; газета "Велика клітинка", № 11 (135)-12 (136), 2022 р.; газета "Тещин пиріг. Філворди", № 12 (56), 2022 р.; газета "Лабіринт кросвордів", № 12, 2022 р.; газета "Тещин пиріг. Кейворди", № 10 (68)-11(69), 2022 р.;
- ПАТ "ФОЗЗІ ГРУП" (магазині мережі "Сільпо" (Оболонський проспект, 21Б, м. Київ) здійснював розповсюдження друкованого засобу масової інформації без примірника, виконаного державною мовою. А саме: газета "7Я", № 49 (1147), 27 листопада – 5 грудня 2022 р.; газета "Бабушкин компот. Большие клетки", № 12, 2022 р.; газета "Соцветие (Соцветие) сканвордов", № 12 (194), 2022 р.; газета "Ярмарка Кроссвордов", № 12 (242), грудень 2022 р.

Порушення вимог Закону стосовно норми про обов'язкову наявність не менше 50% примірників видань українською мовою не зафіксовано. У деяких випадках ця норма забезпечується завдяки наявності великої кількості дитячих газет і журналів, які виконуються державною мовою.

Моніторинг діяльності засновників друкованих медіа

Відповідно до визначеного об'єкту моніторингу аналізу підлягала діяльність засновників (співзасновників) друкованих засобів інформації загальнодержавної і регіональної сфер розповсюдження, які, за інформацією від Державного комітету телебачення і радіомовлення України, у 2 та 3 кварталах 2022 року доставляли обов'язкові примірники друкованих засобів інформації лише недержавною мовою.

Моніторинг здійснювався шляхом опрацювання інформації, що була надана Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, засновниками друкованих засобів інформації у відповідь на листи-запити з роз'ясненням Уповноваженого із захисту державної мови, а також аналізу даних з відкритих джерел за такими показниками: виготовлення (видання) друкованого засобу інформації загальнодержавної і регіональної сфер розповсюдження державною мовою; забезпечення засновником (співзасновником) друкованого засобу інформації загальнодержавної і регіональної сфер розповсюдження можливості його передплати в Україні державною мовою.

За результатами моніторингу виявлено, що до Державної наукової установи "Книжкова палата України імені Івана Федорова", що входить до сфери управління Держкомтелерадіо, у 2-му та 3-му кварталах 2022 року 12-ма засновниками (співзасновниками) друкованих засобів інформації загальнодержавної і регіональної сфер розповсюдження були доставлені обов'язкові примірники 18 друкованих засобів інформації виключно недержавною мовою, що може свідчити про порушення вимог частини першої та другої статті 25 Закону. Серед них: ТОВ "ВД 7Я" (найменування видання: "7Я"); Бабаянц Тигран Лазаревич (найменування видань: "Букет сканвордов – Ассорти"; "Букет сканвордов – Сделай сам"; "Букет сканвордов – Эрудит"; "Ярмарка кроссвордов"); ПМП "Нонпарель" (найменування видання: "В домашнем кругу. Здоровье"); ТзОВ "Редакція газети "Ваш магазин" (найменування видання: "Ваш магазин"); ПП "Ін-Про" (найменування видань: "ЗДОРОВЬЕ УКРАИНЦА"; "Я – ЖЕНЩИНА"; "Я и Жизнь. Истории"); ТОВ "ВІДРОДЖЕННЯ ДОНБАСУ" (найменування видань: "Знамя Индустрии", "Новости Донбасса", "Новини Донбасу"); ДП зі 100-відсотковою іноземною інвестицією "Бурда Україна" (найменування видань: "Сборная солянка"); Босенко Марина Миколаївна (найменування видань: "События недели. Итоги и факты. Всеукраинская информационно-развлекательная газета"; "Тёщин пирог"); Данюк Валерій Анатолійович (найменування видань: "Советчица. Харьковский выпуск"); Огоровий Станіслав Валентинович, Ричагов Георгій Васильович (найменування видань: "Созвездие сканвордов"); ТОВ "ВИД-ВО "РАЙДУГА" (найменування видань: "УЮТ"); ТОВ "Видавничий Дім "ХАЗЯЇН" (найменування видань: "Хозяин. Спецвыпуск").

Згідно з даними "Укрпошти" стосовно передплати на періодичні видання, ⁷⁰ з 12 засновників друкованих засобів інформації загальнодержавної і регіональної сфер розповсюдження забезпечується можливість передплатити в Україні поруч з друкованим засобом інформації, який видається мовою, іншою, ніж державна, такого самого видання державною мовою. Інформація щодо забезпечення можливості передплати державною мовою видання інших 5 засновників (співзасновників) у відкритих джерелах відсутня.

Уповноважений скерував листи-запити до засновників (співзасновників) друкованих засобів інформації з проханням надання примірників випусків (номерів) друкованих засобів інформації, виконаних державною мовою. У

⁷⁰ ТОВ "ВД 7Я" (найменування видання: "7Я"); ПМП "Нонпарель" (найменування видання: "В домашнем кругу. Здоровье"); ПП "Ін-Про" (найменування видань: "ЗДОРОВЬЕ УКРАИНЦА"; "Я – ЖЕНЩИНА"; "Я и Жизнь. Истории"); ДП з 100 відсотковою іноземною інвестицією "Бурда Україна" (найменування видань: "Сборная солянка"); Босенко Марина Миколаївна (найменування видань: "События недели. Итоги и факты. Всеукраинская информационно-развлекательная газета"; "Тёщин пирог"); Данюк Валерій Анатолійович (найменування видань: "Советчица. Харьковский выпуск"); ТОВ "Видавничий Дім "ХАЗЯЇН" (найменування видань: "Хозяин. Спецвыпуск").

відповідь засновники ТЗОВ "Редакція газети "Ваш магазин" (найменування видання: "Ваш магазин"), ТОВ "ВІДРОДЖЕННЯ ДОНБАСУ" (найменування видання: "Знамя Индустрии. Новости Донбасса. Новини Донбасу"), ТОВ "Видавничий Дім "ХАЗЯЇН" (найменування видань: "Хозяин. Спецвыпуск") та ТОВ "ВИД-ВО "РАЙДУГА" надали всі запитовані примірники друкованого засобу інформації, виконані державною мовою.

Зазначене свідчить про те, що діяльність цих засновників друкованих засобів інформації здійснюється з дотриманням вимог частини першої та другої статті 25 Закону.

Засновник Данюк Валерій Анатолійович (найменування видань: "Советчица. Харьковский выпуск") надав копію свідоцтва, згідно з яким друкований засіб інформації "Советчица. Харьковский выпуск" є виданням місцевої сфери розповсюдження. Оскільки згідно з прикінцевими та перехідними положеннями вимоги статті 25 Закону для друкованих засобів інформації місцевої сфери розповсюдження набирають чинності з 16 липня 2024 року, то зазначений засновник засобу масової інформації здійснює свою діяльність з дотриманням вимог Закону.

Засновник ПП "Ін-Про" (найменування видань: "ЗДОРОВЬЕ УКРАИНЦА"; "Я – ЖЕНЩИНА"; "Я и Жизнь. Истории") поінформував, що видання поширюються виключно по передоплаті через підприємство поштового зв'язку АТ "Укрпошта". Засновником надається можливість передплати українськомовної версії видання (є відповідний індекс для передплати версії державною мовою). Засновник Бабаянц Тігран Лазаревич (найменування видань: "Букет сканвордов – Ассорти"; "Букет сканвордов – Сделай сам"; "Букет сканвордов – Эрудит"; "Ярмарка кроссвордов") повідомив, що він є засновником інших друкованих засобів інформації місцевої сфери розповсюдження ("Одеський Ярмарок Кросвордів" (ОД № 2039-909Р від 12.08.2021); "Одеське Сузір'я Сканвордів" (ОД № 2037-907 від 05.08.2021); "Одеський Букет Сканвордів – Асорті" (ОД № 2040-910Р від 13.08.2021); "Одеський Букет Сканвордів – Ерудит" (ОД № 2041-911Р від 13.08.2021); "Одеський Букет Сканвордів – Зроби сам" (ОД № 2034-904Р від 04.08.2021), а інформація, надана Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, є помилковою.

Співзасновник Ричагов Георгій Васильович стверджує, що видання друкованого засобу інформації "Сузір'я Сканвордів" (КВ № 4100 від 20.03.2000 р.) було припинено у 2021 році, а інформація, надана Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, є помилковою.

У зв'язку із тим, що Державний реєстр друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності

через повномасштабне вторгнення на територію України країни-агресора є закритим, підтвердження чи спростування зазначеної інформації потребує додаткових запитів до органів державної влади.

Засновник ТОВ "Видавничий дім 7я" (найменування видання: "7Я"), який здійснював випуск номерів тижневика у першому півріччі, знаходиться в Маріуполі, що унеможлиблює комунікацію з ним. Зауважимо, що на цей час випуск однойменного тижневика здійснює створене у травні 2022 року ТОВ "Тижневик 7я", на адресу якого були скеровані рекомендації Уповноваженого із захисту державної мови щодо застосування української мови як державної у сфері друкованих засобів масової інформації.

Засновники ПМП "Нонпарель", ДП зі 100-відсотковою іноземною інвестицією "Бурда Україна", Босенко Марина Миколаївна, не надали відповідей на листи-запити, що може бути пов'язано з масштабним вторгненням в Україну російських збройних формувань. У таких обставинах існують об'єктивні практичні комунікаційні труднощі щодо повідомлення про можливі порушення законодавства про державну мову, а також щодо отримання зворотної реакції від суб'єкта господарювання. У зв'язку із цим виникає потреба у вжитті додаткових заходів та повторному скеруванні листів на адресу засновників із врахуванням поточної ситуації в країні. Відповідні заходи будуть додатково здійснені у 2023 році.

Загалом діяльність засновників друкованих засобів інформації ТзОВ "Редакція газети "Ваш магазин", ТОВ "ВІДРОДЖЕННЯ ДОНБАСУ", ТОВ "Видавничий Дім "ХАЗЯЇН", Данюк Валерій Анатолійович, ПП "Ін-Про", ТОВ "ВИД-ВО "РАЙДУГА" здійснюється з дотримання вимог частини першої та другої статті 25 Закону.

Перевірка діяльності ПМП "Нонпарель", ДП зі 100-відсотковою іноземною інвестицією "Бурда Україна", Босенко Марини Миколаївни, що не відреагували на листи, а також засновника Бабаянца Тіграна Лазаревича та співзасновників Огородового Станіслава Валентиновича, Ричагова Георгія Васильовича потребує формування запитів на отримання інформації до органів державної влади, а також вжиття додаткових комунікаційних заходів для отримання інформації. Зауважимо, що у зв'язку з повномасштабним вторгненням на територію України та активними бойовими діями на частині території країни процес перевірки дотримання вимог Закону розповсюджувачами та засновниками є ускладненим: із суб'єктами господарювання важко комунікувати для отримання пояснень, частина з них перебувають на тимчасово окупованій території, дехто призупинив свою діяльність, доступ до державних реєстрів є обмеженим, що позначилося на можливості оперативно визначати факти порушення вимог Закону.

Підсумовуючи, зауважимо, що у 2021 році Секретаріатом у рамках моніторингу друкованої продукції у 20 точках продажу у різних районах Києва було зафіксовано вкрай негативну тенденцію – серед представлених 1840 одиниць продажу лише 197 були державною мовою, що становило лише 11% від загальної кількості. Решта представлених одиниць (1 643) були видані російською мовою, що становило 89% від загальної кількості. Натомість у 2022 році зафіксовано значно менше порушень вимог Закону з боку розповсюджувачів та засновників. Цьому сприяли інформаційно-роз'яснювальна кампанія щодо прийдешніх законодавчих змін у сфері друкованих засобів інформації, а також листи, скеровані до розповсюджувачів великих торговельних мереж та засновників усіх медіа, що, за даними Книжкової палати, виходили лише російською мовою, та окремо до керівників найбільших видань щодо необхідності неухильного дотримання вимог Закону з 16 січня 2022 року. Певну роль відіграло і зменшення попиту на російськомовний інформаційний контент серед споживачів в умовах дії воєнного стану.

Разом з тим, зустрічаються випадки, коли поширюються старі примірники газет та журналів, що виготовлені до набрання чинності нормами Закону у сфері друкованих медіа, або коли у місці продажу українськомовний примірник друкованого медіа представлений у кількості, що не задовольняє попиту, і на полицях є у наявності тільки російськомовний наклад. Також поширеним є явище, коли друковані медіа перереєстровуються і змінюють свою сферу розповсюдження із загальнодержавної чи регіональної на місцеву, що дозволяє їм випускати свою продукцію недержавною мовою до 2024 року.

Державна мова в діяльності онлайн-медіа

16 липня 2022 року набрала чинності частина шоста статті 27 Закону "Про забезпечення функціонування української мови як державної", відповідно до якої інтернет-представництва (у тому числі вебсайти, вебсторінки в соціальних мережах) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності, засобів масової інформації, зареєстрованих в Україні, а також суб'єктів господарювання, що реалізують товари і послуги в Україні та зареєстровані в Україні, виконуються державною мовою. Поряд з версією інтернет-представництв (у тому числі вебсайтів, вебсторінок у соціальних мережах), виконаних державною мовою, можуть існувати версії іншими мовами. Версія інтернет-представництва державною мовою повинна мати не менше за обсягом та змістом інформації, ніж іншомовні версії, та завантажуватись за замовчуванням для користувачів в Україні.